

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Наставно-научно веће Филозофског факултета Универзитета у Београду изабрало нас је у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације под насловом **Развој институционалног педагошког образовања у Србији (1863–1914)** докторанда **Иване Мрвош**. Комисија у следећем саставу проф. др Наташа Вујисић Живковић (ментор), проф. др Радован Антонијевић, проф. др Александра Илић Рајковић и проф. др Јована Милутиновић, на основу проучене дисертације подноси

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Ивана Мрвош рођена је 05.04.1983. године у Београду где је завршила основну и средњу школу, са одличним успехом. Основне академске студије педагогије на Одељењу за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду уписала је школске 2007/08. године и завршила их 2012. године са просечном оценом 9,09. Дипломирала је из уже области Општа педагогија са методологијом и историја педагогије, са темом *Социјална педагогија А. С. Макаренка*.

Мастер академске студије педагогије на Филозофском факултету у Београду уписала је исте године и завршила их 2014. године са просечном оценом 10,00. Тема мастер рада била је *Организација и рад учитељских школа у Србији (1918-1941)* из уже области Општа педагогија са методологијом и историја педагогије.

Докторске студије педагогије на Одељењу за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду уписала је јануара 2015. године и успешно положила све испите предвиђене студијским програмом са просечном оценом 9,75.

Од 2013. године запослена је на Учитељском факултету у Београду, прво као сарадник у настави (2013-2015), а затим као асистент (од 2015) за ужу научну област Педагогија.

Ивана Мрвош је од 2014. године објавила већи број научних радова и учествовала на научним скуповима међународног и националног карактера. Учествовала је на следећим научним скуповима са саопштењима: *Описно оцењивање у функцији праћења напредовања ученика* (Београд, Филозофски факултет и Педагошко друштво Србије, 2016); *Theoretical foundation and actuality of the concept Education through art* (Ужице, Педагошки факултет, 2018).

До сада је објавила следеће радове:

- Ђуковић, А; Мрвош, И. и Радовановић, И. (2020). Васпитање и образовање засновани на уметности као инклузивно васпитање и образовање. *Иновације у настави*, Вол. 33, бр. 2, стр. 1-14. (M24)
- Mrvoš, I.; Đuković, A. & Radovanović, I. (2019). Participation of the Roma people in the educational system in Serbia. In: Zaclona, Z. & Radovanović, I. (eds.), *The teaching and learning process organization* (94-114), Nowy Sącz: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa & Beograd: Učiteljski fakultet. (M14)
- Tadić, A., Mrvoš, I. & Antonijević, R. (2018). Theoretical foundation and actuality of the concept Education through art. In: Snežana Marinković (Ed.). *Language, culture, education* (267-278). Užice: Faculty of Education. (M33)
- Đuković, A; Mrvoš, I. & Radovanović, I. (2018). Family relationships from the symbolic interactionism viewpoint, In: Zaclona, Z. & Radovanović, I. (eds.), *Chosen issues of education in the modern era* (102-114), Nowy Sącz: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa & Beograd: Učiteljski fakultet. (M14)
- Тадић, А., Максимовић, А. и Мрвош, И. (2016). Васпитни концепт студената Учитељског факултета. *Зборник института за педагошка истраживања*, Вол. 48, Бр. 2, 247-263. (M24)
- Mrvoš, I., Tadić, A. i Radovanović, I. (2016). Educational concept and initial teacher education, In: Zaclona, Z. & Radovanović, I. (eds.), *Teachers' education. The perspective of theory and practice* (20-27), Nowy Sącz: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa & Beograd: Učiteljski fakultet. (M14)
- Николић, Н. и Мрвош И. (2016). Описно оцењивање у функцији праћења напредовања ученика, у: Мишкељин, Л., Шаљић З. и Миљковић Ј. (ур.), *Вредновање у васпитно-образовном процесу: зборник радова* (134-136), Београд: Филозофски факултет и Педагошко друштво Србије (излагање на Националном научном скупу Сусрети педагога, Филозофски факултет Универзитета у Београду 25-26.09.2016.). (M63)
- Мрвош И., Антонијевић Р. и Вујисић Живковић Н. (2014). Методика колективног васпитања Антона Семијоновича Макаренка – поводом 75 година од смрти. *Педагогија*, Вол. 69, бр. 4, стр. 502-511. (M51)
- Тадић, А. и Мрвош И. (2014). Васпитни концепт учитеља. *Педагогија*, Вол. 69, бр. 3, стр. 421-429. (M51)

Докторска дисертација Иване Мрвош **Развој институционалног педагошког образовања у Србији (1863–1914)** има 355 стране основног текста и следећу структуру: Увод (1-9), Први део: Политичке, друштвено-економске и просветне прилике у Србији у периоду 1863–1914. године (11-45), Други део: Карактеристике образовног система у Србији у периоду 1863–1914. године (47-84); Трећи део: Институционално педагошко образовање у Србији 1863–1914. године (85-344) који чине пет поглавља: Прво поглавље: Нормативни оквир (87-116), Друго поглавље: Програмски оквир (117-177), Треће поглавље: Наставници педагошке групе предмета (179-213), Четврто поглавље: Практична настава у школама вежбаоницама и педагошким семинарима (215-239), Пето поглавље: Уџбеници педагошке групе предмета (241-270), Шесто поглавље: Стручни испити (271-345) и Закључак (347-355). На крају рада наведени су корићени извори и литература и биографија кандидаткиње.

2. Предмет и циљ дисертације:

Предмет докторске дисертације је развој институционалног педагошког образовања у Србији у периоду од 1863. до 1914. године, од оснивања Више женске школе у Београду до почетка Првог светског рата. Истраживање је спроведено са циљем да се утврде и објасне процеси и околности који су довели до појаве институција за професионално педагошко образовање и да се сагледа организација и рад тих установа у Србији у периоду од 1863. до 1914. године.

У складу са дефинисаним предметом и циљем истраживања, постављени су следећи задаци истраживања:

1. Представити и расветлити политичке, друштвено-економске и просветне прилике у Србији у периоду 1863–1914. године;
2. Испитати и приказати развој институционалног педагошког образовања учитеља у периоду 1863–1914. године;
3. Испитати и приказати развој институционалног педагошког образовања забавиља у периоду 1863–1914. године;
4. Испитати и приказати развој институционалног педагошког образовања професора гимназија у периоду 1863–1914. године;
5. Испитати и приказати развој институционалног педагошког образовања педагога у периоду 1863–1914. године;
6. Испитати и приказати сличности и разлике у институционалном педагошком образовању жена и мушкараца у периоду 1863–1914. године.

Под развојем институционалног педагошког образовања, подразумеване су промене које су се дешавале у нормативним оквирима, наставним плановима и програмима, уџбеницима, настави и наставном кадру, као и стручним испитима у институцијама за образовање забавиља, учитеља, професора гимназија и педагога, у којима се стицало педагошко образовање у периоду 1863–1914. године.

У раду се разматрају кључна питања за истраживање овог проблема и релевантна за дату проблематику, постављена тако да пружају свеобухватну слику историје развоја и промена у институционалном педагошком образовању у Србији од 1863. до 1914. године.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању:

У истраживању се пошло од претпоставке да су друштвено-економски услови и развој педагошке науке доминатно утицали на развој институционалног педагошког образовања у Србији у периоду од 1863. до 1914. године, што је истраживањем и потврђено.

4. Кратак опис садржаја дисертације:

Структуру рада чини пет већих целина: Увод, Први део: Политичке, друштвено-економске и просветне прилике у Србији у периоду 1863–1914. године, Други део: Карактеристике образовног система у Србији у периоду 1863–1914. године, Трећи део: Институционално педагошко образовање у Србији 1863–1914. године и Закључак.

У уводу су дефинисани предмет истраживања, циљ, задаци, хипотезе, методе и технике, наведени најзначајнији извори који су коришћени приликом израде рада.

У првом делу рада, којим је пружена друштвено-историјска слика Србије, дат је увид у политичке, друштвено-економске и просветне прилике у Србији у периоду 1863–1914.

године, кроз три целине. У првој целини детаљно су приказане политичке прилике у земљи, и промене кроз које је земља пролазила, како на унутрашњем, тако и на спољашњем плану. У другој целини акценат је на друштвено-економским приликама. Трећа целина посвећена је утицају политике на просветна питања у Србији у периоду 1863–1914. године, са посебним освртом на улогу просветних власти у развоју институција за педагошко образовање.

У другом делу рада, који даје шири контекст и разумевање проучаваног проблема, анализирају се прилике у основном школству, средњем школству и на Великој школи и Универзитету, као и услови који су довели до развоја институционалног педагошког образовања. У овом делу пажња је посвећена и професионалној улози и положају просветних радника на свим нивоима школовања – од забавишта до универзитета.

Централни део докторске дисертације представља трећи део, који је посвећен институционалном педагошком образовању у Србији од 1863. до 1914. године. Организација и рад институција у којима се стицало педагошко образовање испитан је и приказан кроз сагледавање промена нормативних оквира рада институција за образовање забавиља, учитеља, професора гимназија и педагога; промена и разлике у наставним плановима и програмима институција за образовање забавиља, учитеља, професора гимназија и педагога; приказ флукуације наставног кадра за педагошку групу предмета у институцијама за образовање забавиља, учитеља, професора гимназија и педагога; приказ и анализу практичне наставе у школама вежбаоницама и педагошким семинарима; представљање и анализу уџбеника педагошке групе предмета који су коришћени у настави за образовање забавиља, учитеља, професора гимназија и педагога; и приказ и анализу стручних испита у институцијама за образовање забавиља, учитеља, професора гимназија и педагога у периоду 1863–1914. године. Овај део рада подељен је у шест већих целина (нормативни оквир, програмски оквир, практична настава у школама вежбаницама и педагошким семинарима настава, уџбеници педагошке групе предмета, наставници педагошке групе предмета, стручни испити).

У првом поглављу трећег дела, анализирани су закони и подзаконски акти којима је регулисан рад институција у којима се стицало педагошко образовање у проучаваном периоду. Посебна потпоглавља односе се на нормативни оквир институција за образовање забавиља, учитеља и учитељица, као и професора гимназија и педагога. У делу који се односи на образовање забавиља, учитеља и учитељица представљена је и анализирана законска регулатива институција којима образовање наставног кадра није било основни задатак – Богословије и виших женски школа, као и оних институција које су биле специјализоване за учитељски позив – учитељским школама, и образовање забавиља – завода за забавиље. Део који се односи на институционално педагошко образовање професора гимназија и педагога посвећен је нормативима Велике школе, са акцентом на Филозофски факултет, од њеног оснивања 1863. године до 1905. године, односно Универзитета од 1905. до 1914. године.

У другом поглављу, представљени су и анализирани наставни планови и програми према којима се реализовала настава у институцијама у којима се стицало педагошко образовање. Овај део, такође чине две веће целине. У првој је више речи о наставним плановима и програмима Богословије, Више женске школе, учитељских школа (мушких учитељских школа, женских учитељских школа и јединствени наставни план за учитељске школе) и наставним планови курсева и завода за образовање забавиља. У другој целини

акценат је на наставним плановима и програмима Филозофског факултета Велике школе и Универзитета, где је приказано педагошко образовање професора гимназија и педагога.

Треће поглавље, посвећено је наставницима педагошке групе предмета, односно наставном кадру који је предавао педагошке и психолошке предмете у наведеним институцијама, уз табеларни приказ запослених по институцијама. за сваку годину.

У четвртном поглављу акценат је на практичној настави у вежбаоницама виших женских школа, мушких и женских учитељских школа, као и практичном раду у школама слушалаца Филозофског факултета. Други део овог поглавља посвећен је педагошким семинарима у учитељским школама и на Филозофском факултету.

У петом поглављу представљени су и анализирани уџбеници педагошке групе предмета који су прописани и коришћени у настави од 1863. до 1914. године. Анализом су обухваћени уџбеници опште педагогије, дидактике, методике и историје педагогије који су били заступљени у Вишој Женској школи, Богословији, учитељским школама и на Филозофском факултету.

Шесто поглавље посвећено је стручним испитима – стручним испитима за забавиље, учитељским и професорским испитима. Поред законске регулативе и правила о полагању испита, представљени су и статистички подаци о кандидатима. Када је реч о учитељским испитима, обухваћени су стручни испити за кандидате који су имали претходно педагошко образовање – општи испит о учитељској способности, испити зрелости и учитељски испит након завршене учитељске школе; учитељски испит за ученице које су завршиле Вишу женску школу; учитељски испити за кандидате који нису имали претходно педагошко образовање - завршену учитељску школу или вишу женску школу и практични учитељски испит за привремене и сталне учитеље и учитељице.

У последњој целини дата су закључна разматрања везана за предмет истраживања.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације:

Докторска дисертација Развој институционалног педагошког образовања у Србији (1863-1914) усмерена је на истраживање историје педагошког образовања у периоду који са тог аспекта није довољно истражен пружајући нам обједињену слику институционалног образовања оних који су се школовали за педагошки позив и представља оригиналан допринос развоју научне мисли у овој области истраживања. О развоју институционалног педагошког образовања у Србији није објављена ниједна целовита студија у којој би овај проблем био детаљније анализиран са становишта педагошког образовања забавиља, учитеља, професора гимназија и педагога у наведеном периоду, упркос великом броју радова у којима је пажња посвећена неким аспектима институционалног образовања. Година 1863. са собом носи нову организацију школства која је била од великог значаја у даљем просветном развоју, а овом периоду је посвећено мало пажње у досадашњим истраживањима историје школства. Истраживање је засновано на анализи обимне стручне и научне литературе, архивске грађе, новина, часописа, односно објављених и необјављених извора и литературе, како педагошке, тако и из других научних области. Избор извора и литературе указује на свестран приступ проучавању предмета истраживања, а њихова анализа отвара простор не само ширењу сазнања у овој области већ и унапређивању методологије научно-истраживачог рада.

6. Закључак:

На основу изложеног, Комисија оцењује да докторска дисертација **Иване Мрвош** под насловом **Развој институционалног педагошког образовања у Србији (1863–1914)** испуњава услове који се постављају овој врсти рада и да је реализована према одобреној пријави теме, те предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета да је прихвати и одобри усмену одбрану.

У Београду, 19.05.2022.

Чланови комисије:

Проф. др Наташа Вујисић Живковић (ментор)
Филозофски факултет Универзитета у Београду

Проф. др Радован Антонијевић
Филозофски факултет Универзитета у Београду

Проф. др Александра Илић Рајковић
Филозофски факултет Универзитета у Београду

Проф. др Јована Милутиновић
Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду